

Розділ 5

ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІКА: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

УДК 377.489.415

Ворначев А. О.

ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ У ДАНІЇ: МЕТА, СТРУКТУРА, МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Девіз Європейського Союзу – «Єдність у розмаїтті», який означає, що завдяки ЄС мешканці європейських країн поєднуються у співпраці заради миру і благополуччя, а численні культури, традиції та мови держав Європи є безцінним активом цього континенту. В умовах формування загальноєвропейського ринку ця стратегія Євросоюзу щодо співпраці також базується навколо ідеї збереження національного характеру освіти і навчання, але водночас і його поширення серед країн-учасників ЄС. При такій спрямованості на єдність виникають спільні стратегії і тенденції у розвитку освіти і, зокрема, професійної освіти, яка поєднує у собі множинність національних традицій і культур. У цьому аспекті цікавим для Європейського Союзу є досвід Данії. Аналіз досвіду Данії у сфері професійної освіти показує, що ця країна веде цілеспрямовану й послідовну роботу з формування цілісної системи забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, в основі якого – формування партнерських, взаємовигідних відносин між різними сферами суспільства. Створення конструктивних механізмів взаємодії сфери праці й сфери освіти, що підвищують ефективність і знижують витрати (часові, фінансові, людські тощо) процесу підготовки й використання професійних кадрів, є одним із елементів такої системи.

Значну увагу вивченню зарубіжного досвіду професійної освіти і навчання приділяють у своїх наукових працях А. Г. Арсеєнко, В. М. Геєць, О. І. Журавльова, А. М. Колот, О. Я. Кравчук, В. Є. Можаяєв, О. О. Муравйова, О. І. Огієнко, О. М. Олейнікова, О. М. Осіпов, Г. Ю. Семигін, Т. Десятов та ін.

Однак у науково-педагогічній літературі відсутній комплексний аналіз особливостей професійної освіти і навчання у Данії.

Мета статті – вивчити досвід професійної освіти і навчання у Данії, а саме їх мету, структуру і механізми реалізації.

Завдання дослідження: визначити принципи датської системи професійної освіти і навчання; вивчити нормативні документи, що регулюють програми професійної освіти і навчання у Данії; висвітлити механізми соціального партнерства у сфері датської професійної освіти і навчання; описати діяльність керівних органів сфери професійної освіти і навчання у Данії; проаналізувати датські програми професійного навчання; описати роль провайдерів навчальних послуг.

Датська система професійної освіти і навчання (ПОН) є частиною загальної системи освіти молоді і спрямована на розвиток загальних, особистих і професійних навичок молодих людей. Основні цілі ПОН викладені у Законі про професійну освіту та підготовку [1]. Відповідно до нього, метою програм професійної підготовки є не тільки отримання слухачами професійних кваліфікацій, які офіційно визнані та затребувані на ринку праці, а й виховання у них загальних і особистих якостей, які відкривають учням можливості для навчання впродовж усього життя та активної громадянської позиції.

Датська система ПОН базується на трьох основних принципах:

1) дуальний принцип навчання, який означає, що періоди навчання в школі чергуються з періодами підготовки на підприємстві. Цей принцип гарантує, що слухачі отримують теоретичні, практичні, загальні та особисті навички, які користуються попитом

на ринку праці;

2) принцип участі соціальних партнерів, результатом якого є безпосередня участь соціальних партнерів у загальному процесі прийняття рішень і повсякденної роботи системи ПОН;

3) принцип навчання впродовж життя, який пропонує учням можливість частково навчитись кваліфікації в один період життя і повернутися до професійної освіти пізніше для повного отримання кваліфікацій, щоб мати доступ до подальшої і вищої освіти. Крім того, мають місце професійна підготовка і продовжена професійна підготовка (CVET) з метою забезпечення узгодженості різних кваліфікацій і рівнів компетентності [2].

Після завершення програми ПОН слухачі, здобуваючи національно визнані кваліфікації і отримуючи статус кваліфікованого працівника, мають можливість отримати конкретні робочі місця відповідно до своїх професій.

Програми ПОН регулюються за допомогою низки законів, положень та нормативів. Головний Закон про ПОН описує загальні правила щодо ПОН в Данії, а саме: цілі, вимоги до вступу, структуру, зміст, консультативні органи, навчання на робочому місці, правовий статус слухачів тощо.

Зокрема розділ 1, параграфи 4 і 13, показує роль Міністерства освіти у ПОН:

– параграф 4. – Міністр освіти встановлює загальні правила для програм ПОН. Правила базуються на рекомендації Консультативної ради ПОН (*Erhvervsuddannelsesrådet – EUR*) [3]. З липня 2003 року була введена нова консультативна структура. Нова Консультативна рада з питань початкової професійної освіти та підготовки (*Rådet for de grundlæggende erhvervsrettede uddannelser – REU*) замінила EUR. Завданням нової ради будуть також консультування міністра освіти з питань сільськогосподарської підготовки та соціальної та медичної підготовки;

– параграф 13. – Міністр освіти за рекомендаціями професійних комітетів визначає тривалість та структуру кожної програми ПОН. Міністерство освіти встановлює загальні цілі для програм ПОН і надає рамки, у межах яких суб'єкти діяльності, тобто соціальні партнери та професійно-технічні коледжі, здатні адаптувати навчальні програм і методики до потреб ринку праці та потреб учнів. Міністерство освіти несе відповідальність за те, що програми ПОН повною мірою забезпечують молодь необхідною підготовкою, слідкуючи за виділенням необхідних для них коштів (програми ПОН фінансуються за тарифом, який встановлюється урядом і публікується щорічно в бюджеті). Крім того, Міністерство є відповідальним за загальну політику освіти і за те, що програми ПОН узгоджуються з цією політикою [3].

Положення окремих програм ПОН є більш докладними і вказують, наприклад, на рівень компетентності, який мають досягнути слухачі.

Нарешті, з 2001 року кожне положення було доповнене низкою нормативів, які вдаються в подробиці стосовно цілей, тривалості, структури, дисциплін, здобутих під час навчання компетенцій, екзаменаційних вимог, трансферу кредитів і забезпечення якості.

Ці три юридичні інструменти утворюють основу для місцевих навчальних планів і, таким чином, для роботи, яку повинні виконувати професійні коледжі у співпраці з місцевими комітетами з професійної підготовки. Впровадження нормативів у 2001 р. означало спрощення системи і полегшення змін окремих програм ПОН. Сьогодні вже немає потреби змінювати саме положення, але тільки додавати нові нормативи, що Міністерство освіти і робить щорічно у співпраці з профспілковими комітетами.

Співпраця зі соціальними партнерами. З того часу, як у 1991 р. у Данії відбулося реформування професійної освіти і навчання, стався всеосяжний процес її модернізації. Було започатковано нову філософію її управління і введено нові механізми її розподілу. Данська система ПОН характеризується високим ступенем участі у ній зацікавлених сторін. Не тільки соціальні партнери, але і коледжі, підприємства, викладачі та слухачі беруть участь в безперервному діалозі стосовно данської системи ПОН та її розвитку. Співпраця між Міністерством освіти і соціальними партнерами дуже добре розвинена, а

коледжі професійної освіти і підприємства розділяють відповідальність за підготовку кожного окремого учня – все це гарантує те, що здобуті кваліфікації є добре відомими і загально визнаними на ринку праці. Участь зацікавлених сторін створює систему, засновану на консенсусі та систему, в якій обов'язки розділені в рамках чітко визначених меж.

Таким чином, Міністерство освіти делегувало відповідальність і повноваження щодо ПОН соціальним партнерам та професійним коледжам, які відіграють важливу роль в оновленні та адаптації програм ПОН до потреб ринку праці [5, с. 8].

Міністерство освіти. Міністр освіти несе відповідальність за загальну політику в галузі освіти і за гарантування того, що програми ПОН узгоджені з цією політикою. Міністерство освіти встановлює загальні цілі для програм ПОН і забезпечує рамки, у межах яких зацікавлені сторони, а саме: соціальні партнери, професійні коледжі та підприємства, здатні адаптувати навчальні програми і методику для потреб ринку праці та учнів. Міністерство освіти несе відповідальність за те, що програми ПОН повною мірою забезпечують молодь необхідною підготовкою, слідкуючи за виділенням необхідних для них коштів.

Крім того, Міністерство відповідає за затвердження нових кваліфікацій ПОН на основі рекомендацій Консультативної ради початкової професійної освіти та підготовки коледжів (*Redet for de Grundlggende Erhvervsrettede Uddannelser – REU*), а також за утворення коледжів, які повинні забезпечувати підготовку та основні курси ПОН. І саме Міністерство встановлює загальні правила для ПОН (у співпраці з REU) і висуває положення щодо окремих програм ПОН (у співпраці з профспілковими комітетами). Положення доповнюються нормативами, які розробляються профспілковими комітетами і видаються Міністерством.

Нарешті, Міністерство несе відповідальність за інспекцію і контроль якості, що є питаннями, які набувають усе більшого значення. Впровадження у 1991 р. нових керівних принципів, таких як структури управління та децентралізації, що надали провайдерам більшу автономію відносно пристосування ПОН до місцевих потреб і попиту, зробило акцент на необхідності здійснення підходів до якості на національному рівні, які, з одного боку, підтримали децентралізацію і, з другого боку, забезпечили централізований контроль за якістю ПОН.

Соціальні партнери. Однією з основних характеристик данської системи ПОН є активна участь соціальних партнерів на всіх її рівнях. Це гарантує те, що зміст кожної окремої програми професійного навчання відповідає вимогам ринку праці, а кваліфікації визнані підприємствами і промисловістю. Соціальні партнери представлені у багатьох радах і комітетах, що діють на місцевому, галузевому і національному рівнях.

Консультативна рада початкової професійної освіти і навчання. Консультативна рада початкової професійної освіти і навчання (*Redet for de Grundlggende Erhvervsrettede Uddannelser – REU*) включає 25 членів зі соціальних партнерів і вчительських спілок, а також декілька членів, що призначаються Міністерством освіти. Голова призначається міністром освіти. Метою REU є консультування Міністерства освіти з усіх питань, що стосуються системи ПОН. Ця рада відповідає за моніторинг тенденцій ринку праці і, виходячи з цього, надає рекомендації щодо створення нових кваліфікацій ПОН, адаптації або припинення існуючих. Вона також відповідає за моніторинг існуючих програм, і, ґрунтуючись на своїх висновках, робить рекомендації відносно поліпшення координації між програмами і об'єднання декількох програм. REU акцентує свою увагу на загальних національних питаннях, пов'язаних із забезпеченням населення Данії професійною освітою.

Профспілкові комітети. Національні профспілкові комітети (*de faglige udvalg*) надають консультації з окремих кваліфікацій ПОН, що відносяться до їхнього сектору, а також щодо змісту, структури, тривалості та оцінювання програм і курсів. Роботодавці та працівники рівною мірою представлені в профспілкових комітетах. Кожен комітет

відповідає за одну або більше кваліфікацій ПОН. У 2008 р. було приблизно 120 профспілкових комітетів.

Одним із основних завдань залучення соціальних партнерів є забезпечення актуальності та якості програм ПОН по відношенню до ринку праці. Профспілкові комітети несуть відповідальність за постійну адаптацію та розробку програм ПОН. Комітети стежать за розвитком кваліфікацій на ринку праці і на цій основі рекомендують внесення змін в існуючі програми. Вони можуть також рекомендувати створення нових програм ПОН або припинення застарілих. Роль соціальних партнерів полягає в тому, щоб ПОН відповідали потребам і вимогам підприємств та ринку праці на національному та місцевому рівнях.

Іншим важливим аспектом сфери діяльності профспілкових комітетів є схвалення навчальних місць для підготовки робітників. Профспілкові комітети відповідають за ухвалення та перевірку підприємств, які хочуть взяти до себе учнів, на основі певних критеріїв. Для того, щоб бути ухваленим, підприємство повинно мати певний рівень технологій та різні види робіт, які зможуть надати слухачеві повний спектр заходів і завдань для виконання відповідних кваліфікаційних вимог, що постають перед досвідченим працівником в обраній професії. Нарешті, профспілкові комітети є відповідальними за тест для підмайстрів і видачу сертифікатів слухачам (технічна підготовка).

Профспілкові комітети мають свої власні секретаріати з власним бюджетом, що фінансується за рахунок самих соціальних партнерів. Секретаріати відповідають за управління і обслуговування соціальних партнерів шляхом складання аналізу, виконання організаційної роботи, ініціювання курсів для зовнішніх екзаменаторів тощо [6].

Місцеві комітети з професійної підготовки і навчання. Місцеві комітети з професійної підготовки і навчання (*de lokale uddannelsesudvalg*) сприяють професійним коледжам у питаннях планування місцевих програм. Вони надають консультації з усіх питань, що стосуються професійної підготовки і несуть відповідальність за зміцнення контактів між коледжами та місцевими ринками праці.

Ці комітети складаються із членів, що представляють організації, які входять до профспілкових комітетів. Їх призначає профспілковий комітет за рекомендацією місцевих філій або відділень цих організацій. Місцеві комітети з професійної підготовки також включають представників від коледжів, викладачів та слухачів. Місцевий комітет з професійної підготовки діє в якості радника для коледжів у всіх питаннях, що стосуються програм ПОН у межах їхньої юрисдикції, а також сприяє розвитку співробітництва між коледжами і місцевим ринком праці.

У програмах ПОН існує традиційний розподіл праці між Міністерством освіти і соціальними партнерами: Міністерство відповідає за ту частину навчання, яка відбувається на базі школи, а соціальні партнери – за частину навчання, яка відбувається на робочому місці [6].

Програми професійного навчання. Програми ПОН охоплюють широкий спектр професій та спеціальностей (але вони не включають програми професійної підготовки зі соціального обслуговування та охорони здоров'я, а також програми з морської або сільськогосподарської підготовки). У 2001 році відбулася велика реформа цих програм (Реформа 2000), яка спростила доступ до системи професійної освіти. Замість того, щоб обирати одну з 90 програм професійного навчання і вивчати її з самого початку і до кінця, як це було раніше, учні тепер мають попередній широкий базовий курс, який пропонує їм можливість «спробувати» різні професії і заняття, перш ніж, нарешті, вирішити обрати для себе спеціалізацію. Таким чином, сьогодні існує сім основних курсів, які слугують в якості вступу до програм професійної підготовки: 1. Технології і зв'язок. 2. Будівництво і спорудження. 3. Ремісничі та інженерні професії. 4. Виробництво харчових продуктів та сфера ресторанних послуг. 5. Машинобудування, транспорт і логістика. 6. Сфера послуг. 7. Комерційна торгівля.

Окрім шляху проходження програми професійної підготовки після школи слухачі

можуть також отримати професійну освіту, уклавши навчальний контракт з підприємством. У цьому випадку вони почнуть з практичної підготовки на підприємстві, а потім будуть чергувати шкільну підготовку з підготовкою на підприємстві решту свого навчання.

Слухачі, які починають навчатися безпосередньо на підприємстві, отримують заробітну плату протягом усього періоду навчання, в той час, як слухачі, що обирають шлях шкільної підготовки, отримують державний грант до тих пір, поки вони не складуть договір про практичне навчання на виробництві і не почнуть підготовку на підприємстві [5].

Слухачі програм професійної підготовки. Загалом слухачі повинні мати обов'язкову завершену дев'ятирічну освіту в Датській *folkeskole* (базова шкільна освіта). Тим не менш, існують вступні обмеження відносно шкільного шляху отримання професії у торговельному секторі, де шанси згодом знайти місце для практичної підготовки є дуже низькими. Це відноситься, наприклад, до професії фотографа, ветеринарної медсестри, перукаря, графічного дизайнера ЗМІ.

Програми професійної підготовки, перш за все, спрямовані на молодих людей від 15 років, однак, дорослі також можуть навчатися за такою програмою. Спеціальна схема професійного навчання для дорослих була створена в рамках професійних програм (*voksenerhvervsuddannelse* – VEUD), спрямованих на надання дорослим від 25 років можливості здобути ті ж професійні навички, що отримують молоді люди. Особливість VEUD в тому, що дорослі слухачі можуть скоротити тривалість навчання шляхом акредитації своїх формальних і неформальних кваліфікацій.

Слухачі також відіграють інституційну роль в датській системі ПОН. Відповідно до Закону про професійну освіту і підготовку, слухачі мають можливість впливати на своє власне навчання і загальне шкільне середовище. Це робиться шляхом залучення учнів у процес планування викладання і навчання. У своїй повсякденній підготовчій діяльності вчителі можуть залучити учнів до складання загальних тем для конкретного предмету або дозволити їм вибирати між різними завданнями (це також є частиною загальної диференціації навчання). За посередництва студентських рад та завдяки представленню учнів у раді керівників вони мають можливість висловлювати свою думку.

За допомогою опису власного шляху навчання в своїх особистих планах слухачі мають вирішальний вплив не тільки на їх власне навчання, а й на загальну якість підготовки навчального закладу.

Крім того, Міністерство освіти ініціює дослідження серед учнів, наприклад, у зв'язку з основними реформами, в результаті чого слухачі мають можливість представити свої зауваження щодо національної політики ПОН.

Провайдери навчальних послуг. Програми ПОН реалізуються коледжами професійного навчання і підприємствами. Технікуми, комерційні коледжі та комбіновані коледжі по всій Данії забезпечують шкільну частину професійного навчання. Коледжі затверджуються Міністерством освіти для забезпечення конкретних базових і основних програм. Ухвалення надається на основі двох міркувань: з метою створення стабільних умов ПОН і з метою забезпечення географії розповсюдження ПОН. Коледжі є незалежними громадськими закладами і мають свою власні Ради директорів, у яких організації робітників і роботодавців повинні бути представлені в рівній кількості та повинні представляти географічну зону або галузеві напрями ПОН коледжу. Крім того, викладачі та слухачі коледжу також повинні бути представлені у раді. Коледжі мають відносну автономію стосовно складання бюджету, організаційних і педагогічних стратегій та планування програм ПОН за місцевими потребами.

У Данії існує п'ять типів коледжів: 1) сільськогосподарські коледжі; 2) комерційні коледжі; 3) коледжі з підготовки фахівців соціальної сфери та охорони здоров'я; 4) технічні коледжі; 5) комбіновані коледжі.

Коледжі надають не тільки послуги з професійного навчання, але також з

короткострокової вищої освіти (*korte videregeende uddannelser – KVVU*) і професійного навчання для дорослих. Крім того, комерційні та технічні коледжі забезпечують професійно-орієнтовані технічні та комерційні програми на другому ступені середньої освіти (*htx/hhx*), які надають кваліфікацію як для роботи, так і для прийому до вищих навчальних закладів.

Викладачі професійних коледжів мають різне професійне і освітнє минуле. Викладачі фахових предметів часто є кваліфікованими робітниками, як мінімум, з п'ятирічним відповідним досвідом роботи, в той час, як викладачі більш загальноосвітніх предметів є випускниками вищих навчальних закладів з мінімальним досвідом роботи – 2 роки. На додаток до цього, вчителі повинні пройти відносно коротку освітню програму підготовки, яка дає їм право на роботу в якості викладачів у професійному коледжі.

Коледжі несуть відповідальність за планування програм ПОН за місцевими потребами у співпраці з місцевими комітетами з професійної підготовки. Зміст навчання закладений в місцевому навчальному плані, що відповідає загальним положенням і нормативам конкретної професійної кваліфікації. Загальні елементи місцевого навчального плану закладені в Законі про професійну освіту та підготовку, в якому йдеться, наприклад, що місцевий навчальний план повинен включати опис педагогічних, дидактичних та методологічних принципів для підготовки, в тому числі опис того, яким чином слухачі беруть участь у плануванні та здійсненні навчання. Місцевий навчальний план також повинен містити опис кваліфікації вчителів, технічного обладнання та співпраці між коледжем, учнем і підприємством, опис особистого навчального плану і журналу слухача тощо.

Компанії, затверджені в якості місць з практичного навчання для учнів з професійних коледжів, є важливими провайдерами ПОН. Практичне навчання відбувається на підприємстві, яке є схваленим відповідним профспілковим комітетом. Сьогодні приблизно одна третина датських компаній мають підмайстрів. Підприємства можуть бути відповідальним за весь період навчання або за частину періоду навчання.

Щоб бути затвердженим, підприємство повинно мати певний рівень технологій та різні види робіт, які зможуть надати слухачеві повний спектр заходів і завдань для виконання відповідних кваліфікаційних вимог, що постають перед досвідченим працівником в обраній професії [4]. На національному рівні компанії представлені за посередництвом організацій їхніх роботодавців, на місцевому рівні – в місцевих комітетах з професійної підготовки і в радах директорів місцевих професійних коледжів. Підприємства можуть пристосовувати місцеві навчальні плани або курси ПОН відповідно до конкретних потреб і вимог місцевого або регіонального ринку праці.

У Данії немає ніяких формальних вимог для тренерів, які забезпечують корпоративне навчання.

Дуальний принцип навчання. Програми ПОН основані на дуальному принципі навчання, коли теоретичне і практичне навчання у професійному коледжі чергується з практичною підготовкою на підприємстві чи в організації. Виробнича підготовка складає приблизно від $\frac{1}{2}$ до $\frac{2}{3}$ всієї програми.

Як правило, програми ПОН тривають від 3,5 до 4 років. Сюди входить базовий курс, який триває в середньому 20 тижнів (коливається від 10 до 60 тижнів) для підготовки з технічних професій, і від 1 до 2 років для навчання у комерційній сфері.

Навчання на базі школи. Частина навчання на базі школи складається з навчального плану, який розділений на чотири частини: основні дисципліни, галузеві дисципліни, спеціальні предмети та факультативні предмети.

Основні дисципліни охоплюють практичну і теоретичну частини загальних предметів, які комбінуються з предметами, орієнтованими на промисловість або торгівлю. Вони спрямовані на надання широких знань і, як правило, є спільними для кількох навчальних курсів. Вони також підтримують розвиток особистості учнів і дають їм розуміння суспільства та його розвитку. Нарешті, основні дисципліни забезпечують

слухачів знаннями про кваліфікації, щоб вступити до продовженої або подальшої професійної освіти та підготовки.

Галузеві дисципліни включають теоретичне та практичне навчання, що має відношення до курсів, на яких навчаються учні. Це допомагає надати слухачеві як загальні, так і специфічні професійні уміння.

На найвишому рівні професійної підготовки *спеціальні предмети* включають теоретичне та практичне навчання з особливим акцентом на підготовці. Це розвиває в учневі специфічні професійні навички.

Факультативні предмети повинні задовольнити інтереси учнів. Повинні бути запропоновані такі предмети, які мають важливе значення для продовженого навчання та подальшої освіти, а також для прийому у такі програми. Крім того, факультативні предмети можуть бути запропоновані з метою задоволення кваліфікаційних вимог та можливостей працевлаштування [1].

Навчання на виробництві. Коли учень знаходить місце для підготовки на виробництві, між ним і підприємством укладається *договір про навчання*. Договір охоплює весь курс: періоди підготовки на робочому місці, шкільні періоди і випускні іспити. Договір про навчання завжди укладається у письмовій формі і має бути представлений за спеціальною формою, затвердженою Міністерством освіти.

Практичне навчання в рамках підприємства приймає форму інструктування з боку майстрів підприємства та його керівників [4].

Отже, ми бачимо, що у Данії існує децентралізований централізм в управлінні ПОН, коли держава визначає загальні межі діяльності приватних компаній на основі групового консенсусу. Асоціації роботодавців та профспілки є досить активними, а держава лише надає законності рішенням, прийнятим в результаті групового консенсусу. Також система ПОН орієнтована на навчання впродовж життя, що значно підвищує на неї попит з боку дорослого населення, а дуальний принцип навчання дозволяє підготувати кваліфікованих робітників.

Таким чином, можна зробити певні **висновки** стосовно професійної освіти й навчання у Данії. Мета ПОН полягає в розвитку професійних навичок учнів, вихованні загальних і особистих якостей слухачів, які відкривають їм можливості для навчання впродовж усього життя та активної громадянської позиції. Структура ПОН побудована на дуальному принципі, коли теоретичне і практичне навчання у професійному коледжі чергується з практичною підготовкою на підприємстві чи в організації. Механізми реалізації ПОН відбуваються за допомогою співпраці провайдерів навчальних послуг із соціальними партнерами, участь яких гарантує, що зміст кожної окремої програми професійного навчання відповідає вимогам ринку праці, а кваліфікації визнані підприємствами і промисловістю.

Література:

1. The Act on Vocational Education and Training LBK no. 561 of 06/06/2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CCsQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.cedefop.europa.eu%2Ffiles%2F2007_to_dk.pdf&ei=LDAhVenmC8ydsAHxyYEo&usg=AFQjCNEkAC0_JVsfIZ5Bic1yreXCH-meZw&sig2=2G2cYnG9giPiTqlYwqNLWQ
2. Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe: The Education System in Denmark. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pharmine.org/wp-content/uploads/2014/05/Eurybase-The-education-system-in-Denmark-2007_8.pdf
3. Portrait of the Danish VET System – an inside perspective. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.delud.dk/dk/publikationer/VETPortrait/kap02.html>
4. Søren P., Pia C. Vocational education and training in Denmark – short description, Cedefop, 2002, p. 12.

5. The Danish Vocational Education and Training System, 2nd edition. Report compiled for the Danish Ministry of Education by Pia Cort, The Danish School of Education – University of Aarhus, Denmark, 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pub.uvm.dk/2008/VET2/The_Danish_VET_System_web.pdf

6. Vocational education and training in Denmark. Short description. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CCsQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.cedefop.europa.eu%2Ffiles%2F4112_en.pdf&ei=7j8hVYr2MYWmsgH4kYO4BA&usg=AFQjCNGW5pBnGvVfMTqOQfeYObR1MrYTJw&sig2=Dhobz0sK2Gr52RV9Ca6GuA&bvm=bv.89947451,d.bGg

У статті автор досліджує особливості системи професійної освіти і навчання у Данії. Визначено основні принципи датської системи професійної освіти і навчання, серед яких: дуальний принцип навчання; принцип участі соціальних партнерів; принцип навчання впродовж життя. Також автор вивчає нормативні документи, що регулюють програми професійної освіти і навчання у Данії. Такими документами є Головний закон щодо професійної освіти і навчання та положення окремих програм ПОН. Проаналізовано механізми соціального партнерства у сфері датської професійної освіти і навчання. Описано діяльність керівних органів сфери професійної освіти і навчання, датські програми професійного навчання, роль провайдерів навчальних послуг.

Ключові слова: датська система професійної освіти і навчання; дуальний принцип навчання; нормативні документи; соціальні партнери; програми професійного навчання; провайдери навчальних послуг.

Ворначёв А. А. Опыт профессионального образования и обучения в Дании: цель, структура, механизмы реализации.

В статье автор исследует особенности системы профессионального образования и обучения в Дании. Определены основные принципы датской системы профессионального образования и обучения, среди которых: дуальный принцип обучения; принцип участия социальных партнеров; принцип непрерывного обучения. Также автор изучает нормативные документы, регулирующие программы профессионального образования и обучения в Дании. Такими документами являются Главный закон о профессиональном образовании и обучении и положения отдельных программ ПОО. Проанализированы механизмы социального партнерства в сфере датской системы профессионального образования и обучения. Описана деятельность руководящих органов сферы профессионального образования и обучения, датские программы профессионального обучения, роль провайдеров образовательных услуг.

Ключевые слова: датская система профессионального образования и обучения; дуальный принцип обучения; нормативные документы; социальные партнеры; программы профессионального обучения; провайдеры образовательных услуг.

Vornachev A. Vocational education and training in Denmark: purpose, structure, implementation mechanisms.

The article investigates main features of vocational education and training system in Denmark. The author identifies basic principles of Danish vocational education and training system, specifically: dual principle of learning; the principle of participation of social partners; the principle of lifelong learning. Also, the author examines normative documents regulating the programs of vocational education and training in Denmark. These documents are The Act on Vocational Education and Training and individual VET programs' requirements. Mechanisms of social partnership in Danish vocational education and training sphere are analyzed. Functions of VET governing bodies, Danish training programs, the role of VET providers are described.

Key words: Danish system of vocational education and training; dual principle of learning; regulations; social partners; training programs; VET providers.

Рецензент: Пуховська Л. П., доктор педагогічних наук, професор